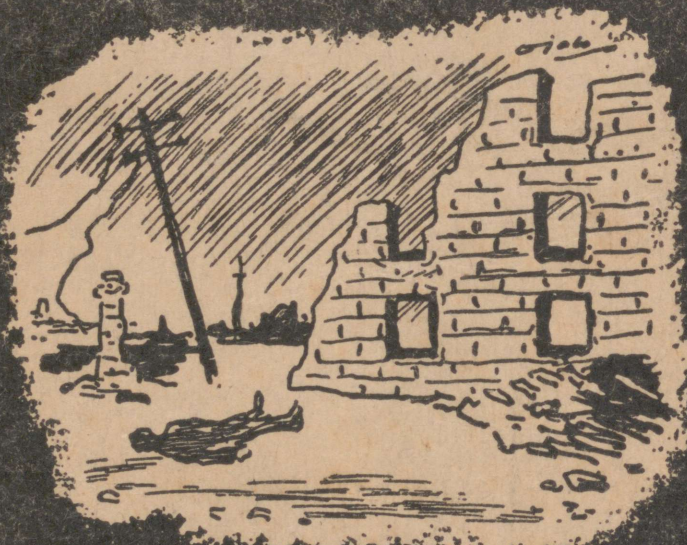

SAKSA FAŠISTIDE KURITEOD EESTI NSV-s

ERK • POLIITILINE KIRJANDUS

SAKSA
FAŠISTIDE KURITEOD
EESTI NSV-s

KK

POLIITILINE KIRJANDUS
TALLINN 1945

SAKSA FAŠISTLIKUD TIMUKAD VASTUTUSELE

Avaldame saksa fašistlike röövvalutajate ja nende alatute käsilaste — eesti rahva reeturite kuritegude kindlakstegemise ja uurimise Erakorralise Riikliku Komisjoni teadaande saksa fašistlike röövvalutajate kuritegudest Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis. Riiklik Komisjon on ekspertide juuresolekul ja tunnistajate ütluste põhjal kindlaks teinud terve rea tõsiasju sakslaste hiljutise võimutsemise aegadest Eestis. Riikliku Komisjoni teadaanne paljastab uute faktidega saksa okupantide roimarliku tegutsemise, kellede püüdeks oli meie maa täielik orjastamine ja koloniseerimine sakslastega, eesti rahva ja ta kultuuri hävitamine.

Kõik saksa röövvalutajate poliitilised pingutused olid sihitud Eesti riikliku iseseisvuse täielikule hävitamisele. Juba okupatsiooni esimesist päevist peale andsid sakslased kõik võimu okupeeritud Nõukogude territooriumil üle kurikuulsale balti parunite järglasele Alfred Rosenbergile. Oma emissaride kaudu Riias ja Tallinnas — Lohse ja Litzmanni kaudu — teostas Rosenberg kogu võimu maal, jättes eesti rahva tegelikult ilma igasuguste poliitiliste õigusteta. Saksa parun Litzmann mängis täielikku peremeest Eestis. Tema määras kohtunikke ja prokuröre, notareid ja advokaate. Tema kinnitas kõrgemaid ametnikke kohtadele. Tema sanktsioneeris ühtlasi kõike seda omavoli, vägivalda ja röövimise režiimi, mis valitses Eestis saksa okupatsiooni ajal. Esimesena pärast pärisorjuse ärakootamist seadsid sakslased sisse ihunuhtluse „pärismaalaste“ tarvis, nagu nad põlastades nimetasid meie rahvast.

Sakslased ei mõtelnudki varjata oma üleolekut eestlastest, nad ei häbenenud meid lugemast alamaks rassiks. Läks tarvis

lүүasaamisi Moskva, Tihvini ja Leningradi all, peamiselt aga fašistliku armee purukslöömist Stalingradi all, et panna nürpāisi saksa kolonisaatoreid veidigi muutma oma poliitikat ja lavastama mingit nāilikku „Eesti omavalitsust“ eesotsas eesti rahva reeturi Māega. Aga nagu öeldakse Riikliku Komisjoni teadaandes, „see oli pūūniseks, mis oli tarvilik fašistidele rahva petmiseks, faktiliselt aga tulid kõik korraldused saksa võimudelt Berliinis, Riias ja Tallinnas“.

Pūūdes tõsta oma kõikuvat autoriteeti ja avardada oma poliitilist baasi, hakkasid sakslased üha enam ja enam tuginema reetureile kodanlike natsionalistide laagrist, igasugu pitkadele ja uluotsadele. Sel teel tahtsid nad teha nāgu, nagu toetaksid neid laiad rahvahulgad. Tegelikult aga rõhuv enamik eesti rahvast ei lāinud sellele sakslaste söödale, ei sammunud eesti natsionalistliku kodanluse reeturite jārel, samuti nagu enamik rahvast ei lāinud kaasa Māe, Saare, Soodla ja teistega.

Rāngad on haavad, mis sakslased ja nende eesti kāsilased on tekitanud meie maa rahvamajandusele. Aitab, kui ütelda, et sõjakeerises on hāvinud 9200 maja, et on muudetud rusuhunnikuiks Narva, Tartu ja rida teisi meie maa linnu ning asulaid. Sakslased on sūstemaatiliselt tegelnud meie majanduslike ja kultuuriliste vāärtuste hāvitamisega. Kas see ei tunnista pōrgu ussisoo kuratlikku ajusūnnitist, kui taheti õhku lasta Eestimaa suurim kultuurilooline ja administratiiv-poliitiline vāärtus — Tallinna Toompea, mille alla keldreisse oli paigutatud 12 tonni lõhkeaineid! Lastes õhku rea elektriijaamu, hāvitasid sakslased 60 000 kilovatti elektrienergiat, jättes valgustuse ta Tartu, Narva, Kuressaare ja rea teisi kohti. Eesti tööstuse au ja uhkus — põlevkivitööstus — on saksa anastajate poolt peaaegu täielikult hāvitatud. Tõsiseid kahjustusi on tekitatud ka tervele reale teistele tööstusettevõtetele. Sakslased ei pōrganud tagasi isegi ravi-profūlaktiliste asutuste purustamise ees. Nad hāvitasid lastehaigla Tallinnas, esimese ja teise haigla Tartus, kõik haiglad Narvas. Nad tõid siia difteeria, plekilise soetõve ja sügelised, mis enne okupatsiooni olid meie maalt peaaegu täiesti kadunud.

Mitte vāiksemat kahju ei teinud sakslased ka meie põllumajandusele. Üle jõu kāivad normid, suured maksud, maa rōövviisiline ārakurnamine vāetiste täielikul puudusel — see on, mis sakslased tõid eesti talurahvale. Kõige selle tagajārjel vāhenes külvipind okupatsiooniaastail 170 234 ha võrra. Saks-

lased röövisid ja vedasid Saksamaale enamiku põllumajanduslikku inventari ja masinaid. Võttes talupoegadelt nõukogude võimu ajal saadud maa — üle 400 000 ha — jätsid saksa okupandid töötava talurahva ilma leivata.

Mitte väiksema tagakiusamise ja otsese hävitamise osaliseks sai ka eesti kultuur. Sakslased keelasid ja rookisid raamatukogudest välja tuntud eesti kirjanike ja luuletajate — Jakobsoni, Kärneri, Semperi, Raua jt. teosed. Nad piinutasid vanglas kirjanikke Antsonit, Sirget, Sütistet, tapsid novellisti Ruveni, näitleja Aumere jt. Saksamaale on viidud üle kümne tuhande kunstiteose, purustatud on rahvamuseum Raadil. Rängad on ka haavad, mis sakslased on löönud eesti rahva uhkusele — Tartu Ülikoolile.

Surmalaagrid Tartus, Valgas, Narvas, Kloogal, Kaberneemes, Tallinnas, Kiviõlis ja teistes kohtades on tummad tunnistajad kümnete tuhandete Nõukogude kodanike ja sõjavangide piinadest ning hukkamistest. Kogu Eesti oli kaetud koonduslaagrite, vanglate ja gestapolaste piinakambrite võrguga. Keska ja režiim valitses selles hirmu ja õuduste riigis. Tajudes oma vältimatut hukkumist, asusid hitlerlased hävitama oma ohvreid ja nende laipu ära põletama, et varjata oma jõledate kuritegude jälgi. Siiski ei õnnestunud neil hävitada kõike — nad pidid ruttama võiduka Punaarmee pealetungi ees. Nii on Riiklikul Komisjonil õnnestunud mitte ainult paljastada tõelist olukorda rahulike Nõukogude inimeste ja sõjavangide hävitamisel, vaid ka avalikuks teha peasüüdlased fašistide roimades meie maa territooriumil. Rahva kohtumõistmise eest ei pääse ei „kõrged“ kindralid Kuchler, Model, Friesner, Schröner ega ka nende käsilased Bodmann, Schwarze, Bombe jt. Rahva kohtumõistmisest ei pääse ka Litzmann ja ta käsilased Mäe, Pitka, Soodla, Uluots ning teised eesti rahva reeturid.

Hitlerliku okupatsiooni hirmuvalitsus on Eestis nüüd lõpenud. Meie maa ravib okupantide poolt löödud haavu. Pingeelses töös taastatakse eesti rahvamajandust ja kultuurielu. Eesti rahvas teab: meie maal ei saa enam olema sakslasi, saksa võim Eestis on lõplikult likvideeritud ja nõukogude võim jääb igaveseks meie maal püsima. Punaarmee, täites oma ajaloolist vabastamise-missiooni, on pühkinud raudse luuaga hitlerliku rämpsü Nõukogude Eestist. Punaarmee läheb võiduga Berliini ja siis saabub õiglase kättemaksu päev hitlerlikele timukaile.

SAKSA FAŠISTLIKE RÖÖVVALLUTAJATE ROIMAD EESTIS

Eesti rahvas on vabastatud. Täielikult on puhastatud sakslastest Eesti pind. Punaarmee aitas meie eesti vennad välja saksa fašistlikust vangipõlvest. Alles nüüd, kus saksa fašistlik ike on hävitatud ja viimne kui üks sakslane minema kihutatud, alles nüüd võib saada täieliku ettekujutuse viletsuste ulatusest, mis olid tabanud Nõukogude Eestit, ja saksa fašistlike röövvallutajate roimade mõõtmatus alatusest.

Täna avaldatud saksa fašistlike röövvallutajate ja nende käsilaste kuritegude kindlakstegemise ja uurimise Erakorralise Riikliku Komisjoni teadaanne annab ümberlökkamatute dokumentide põhjal meile tõetruu pildi sellest „uuest korrast“, mida saksa inimsööjad sundisid peale tule, vere ja rauaga.

Hitlerlikud roimarid ilmusid Eesti Nõukogude Sotsialistlikku Vabariiki valmis, kuni üksikasjadeni väljatöötatud programmi- ga. See oli Eesti riikluse täieliku kaotamise, eesti rahvuskultuuri täieliku väljajuurimise, ühe osa eesti rahva füüsilise hävitamise ja teise osa orjastamise programm.

Rohkem kui kolm aastat viisid hitlerlased ellu seda oma roimarlikku Nõukogude Eesti Saksa kolooniaks muutmise kava. Nad ei varjanud oma plaane. Nad ei vajanud Eestit iseisva maana. Säärasel kujul see segas neid. Saksa satraap kindralleitnant Hasse paljastas need plaanid oma käskkirjas. Mitte ainult Eesti, vaid ka kogu „Balti mere äärne platsdarm“ oli saksa imperialistidele ainult „vundament, mil rajaneb Euroopa põhjatiiva kaitse. Ta on garantiiks saksa domineerimisele Balti meres“.

Kohe esimesest okupatsioonipäevast peale Eestis hakkasid saksa röövvallutajad ette valmistama eesti rahva territooriumi anastuslikeks ülesanneteks, mis olid sihitud NSVL vastu.

Eesti muudeti Saksa kolooniaks. Riigikeeleks kuulutati saksa keel. Eesti linnade tänavail põlesid tulelõkkes — neil timukad põletasid eestikeelset kirjandust. Teatrid suleti, lõhuti. Mõnitamise osaliseks sai ka vanaaegne Tartu ülikool. Eesti kirjanikud, kunstnikud, näitlejad pisteti türmi, koonduslaagrisse. Paljud lasti maha, teisi piinati . . . Süstemaatiliselt hävitati eesti kultuuri, intelligentsi. Hitlerlikud bandiidid lootsid, et neil õnnestub lühikese ajaga kustutada isegi jäljed eesti ajaloost, — et miski enam ei meenutaks, et neis paigus elasid ja lõid oma rahvuslikku elu, oma kultuuri kord eesti inimesed.

Sakslased-anastajad ei vajanud Balti mere äärsel platsdar- mil eesti tööstust. Järelekaalutult, süstemaatilisel hävitati tehased ja vabrikud. Vaikis töömüra, valitses haua- ja vangla- vaikus. Eesti rahvale keeldi evida omaenda tööstust, meieaja kultuurse arengu alust. Mõistetud orjaelule, ei võinud eestla- sed sakslaste ajal kasvatada ja arendada oma tööstustöölise, tehnikute, inseneride, teadlaste rahvuslikke kaadreid.

Eesti talurahvas oli paljaks röövitud ja mõistetud kiratse- misele. Maa, mille nõukogude võim 1940. a. oli andnud kehvik- talupoegadele, võtsid sakslased ära. Okupandid taastasid uuesti mõisnike ja kulakute võimu, seadsid sisse karmema or- japidamise korra. Töölisi, kehvikuid ja talupoegi peksti keppi- dega. Nende üle irvitasid saksa valitsejad, ülevaatajad, ässita- sid neile koerad. Hitleri „uus kord“ oli lausa röövimine. Eesti metsad raiuti armutult ja barbaarselt maha. Kari oli poolenisti hävitatud. Nälg oli kogu elanikkonna vältimatu osa. Okupan- did likvideerisid teadlikult rahva igasuguse sanitaar-meditši- nilise abi selleks, et ta sureks epideemiade kätte.

Nagu kõikjal okupeeritud kohtades, hävitasid saksa fašist- likud anastajad rahvast ka füüsiliselt. Oma koletute roimade jälgi püüdsid nad aga varjata. Kuid kiire põgenemisega jäi neist süütõendusi. Klooga surmalaagrit kutsutakse Eesti Maj- danekiks. Näeme jubedustundega meile juba tuttavaid pilte massilistest rahulike elanike, naiste ja laste tapatalgutest. Meie silme ette kerkivad kõik need kütteruumid, millede ahjudes fašistlikud metsalised põletasid imikuid. Poolpõlenud laipade mäed tõestavad saksa degenerantide ja nende abimeeste süü.

Nimetatakse uusi saksa roimarite nimesid. Timukate nimes- tik, kel tuleb kord kanda ranget karistust, suureneb. Nad ei pääse vastutusest. Vastutavad ka need, kes neid lähetasid sel- lele koledale teole. On tehtud kindlaks Alfred Rosenbergi, Eesti ülemtimuka, süü. Tema nimel sooritati need koletud roi- mad. Seda nime neavad nüüd kõik Baltimaade elanikud.

Hitlerlased teostasid oma kodumaale, oma rahvale truuks jäänud eestlaste massilise hävitamise poliitikat ja koos sellega püüdsid viia libedale teele teatavat osa eestlasi. Nad omistasid küüniliselt kildkonnale müüdavaile reetureile „kohaliku oma- valitsuse“ esindajate nimetuse. Ise aga sakslased irvitasid nen- de oma orjade üle. Nad kirjutasid ametlikes dokumentides, et loovad „näilise“ omavalitsuse. Hitlerlased tahtsid eesti rahva kägistada eesti rahva reeturite kätega. Selleks otstarbeks teos-

tasid nad Eestis vale- ja laimupropagandat Nõukogude Liidu vastu, katsusid eestlasi ässitada venelaste peale, õhutasid rahvuslikku vihavaenu. Nad püüdsid maad mürgitada reetmisega ning heidutada meelekindlusetuid julma terroriga.

Kuid see ei läinud neil korda. Nad süttisid vaid üldise põl-guse endi vastu. Sakslaste elajalik poliitika pani eesti tööta-jaid ja eesti haritlasi erilise armastusega mäletama noid aegu, kus Eesti Nõukogude rahvaste peres sai vabaduse, sai võima-luse arendada omaenda rahvuslikku kultuuri ja majandust. Eesti rahva parimad pojad haarasid relvad. Maal kasvas parti-saniliikumine ja Punaarmee ridades võitlesid eesti väeosad ennastsalgavalt Eesti vabastamise eest.

Sakslased on minema aetud. Nad said õppetunni, mida nad ei unusta. Neid ootab kättemaks, mis tuleb põhjalik. Kuid Eesti-maa on veel täis sügavaid haavu ja ta linnad rusudes, tuha-hunnikuiks on muudetud paljud külad. On vaja suurt ja pin-gutavat tööd, et parandada need haavad, taastada nii tööstus-kui kultuurielu. Sellele tööle on eesti rahvas asunud kogu energiaga. Ja teda abistab selles kogu Nõukogude maa.

Kuid sellest pole küllalt, kui maa puhastada fašistlikust saksa rämpsusst. Tuleb jäägitult välja suitsutada ka räpane fašistlik vaim. Tuleb lõplikult hävitada rahvusliku vaenu see-me, mida sakslased külvasid, täielikult taastada see tugev sõp-rus rahvaste vahel, mis puhkes õitsele Eestis enne sõda. Põge-nedes Punaarmee löökide all, ei jäta hitlerlased majadesse maha mitte ainult miine, — nad jätavad ka oma salaluure ko-danlike natsionalistide näol, kes maskeerivad oma õiget nägu.

Eesti vabariigi partei-, nõukogude ja ametiühinguliste orga-nisatsioonide ülesandeks on teostada rahva seas suurt poliiti-list selgitustööd. Iga eestlane peab olema teadlik kõigist kuri-tegudest, mis saksa röövvallutajad on sooritanud, aru saama, millisest hädaohust on päästnud Eesti Punaarmee.

Mustad päevad Eestile on möödas. Ta on uuesti Nõukogude vabariikide koduses peres. Stalini Konstitutsiooni kaitse all, vennalikus sõpruses ühise Nõukogude kodumaa kõigi rahvas-tega arendab eesti rahvas kõiki oma jõude, kõiki oma võimeid ja andeid. Nüüdsest peale ei võta temalt enam keegi ei ta maad, ei ta kultuuri ega ta nime ega au. Rahvaste üheõigus-likkuse ja nende sõpruse nõukoguliku ideoloogia triumfis on Nõukogude Eesti õitsengu kindlustus!

(„Pravda“ juhtkiri 26. novembrist 1944)

**SAKSA FAŠISTLIKE RÕOVVALLUTAJATE JA NENDE KÄSILASTE KURITEGUDE KINDLAKSTEGEMISE JA UURIMISE ERAKORRALISE RIIKLIKU KOMISJONI
TEADAANNE
SAKSA FAŠISTLIKE RÕOVVALLUTAJATE KURITEGUDEST
EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKUS VABARIIGIS**

Juba Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi okupatsiooni esimesist päevist alates tühistasid sakslased ja nende käsilased eesti rahva riikliku iseseisvuse, hakkasid sisse seadma „ uut korda“, laostama kultuuri, kunsti ja teadust, hävitama ja küüditama Saksamaale sunnitööle rahulikku elanikkonda, laastama ja riisuma linnu, külasid ja talusid.

Erikomisjon koosseisus: N. Karotamm, Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu esimees A. Veimer, prof. H. Kruus, Eesti NSV prokurör K. Paas, Eesti NSV Ulemnõukogu saadik A. Jõeäär, kindralleitnant D. Holostov, Erakorralise Riikliku Komisjoni esindaja B. Gotsev ekspertide — justiits-kindralmajor F. Petrovski ja justiits-riiginõuniku E. Udrase — osavõtul uuris läbi saksa fašistlike rõõvvallutajate kuriteod. Komisjon vaatas üle hitlerlaste poolt tehtud purustused ja uuris Tallinnas ja teistes linnades avastatud okupatsioonivõimude ning Saksa armee ülemjuhatusedokumente.

Erikomisjoni poolt teostatud uurimise, kohtulik-arstiteadusliku ekspertiisi otsuste põhjal ja samuti asjatundjate arvamusel tööstuse, põllu- ja kommunaalmajanduse ning ajalooliste ja kunstiliste väärtuste alal tegi Erakorraline Riiklik Komisjon kindlaks:

Hitlerlased püüdsid muuta Nõukogude Eesti Saksa asumaaks

Olles okupeerinud Eesti, likvideerisid sakslased täielikult tema iseseisvuse ja sõltumatused, rõõvisid eesti rahvalt kõik poliitilised ja majanduslikud õigused.

17. juulil 1941 andis Hitler oma dekreediga seadusandliku võimu Eesti territooriumil riigiminister Rosenbergile. Viimane omakorda usaldas seadusandliku võimu edasi Saksa ringkonnakomissaridele.

Eestis seati sisse omavõli, hakkas märatsema terror rahuliku elanikkonna kallal. Riigiminister Rosenberg, Baltimaade riigikomissar Lohse ja Eesti kindralkomissar Litzmann rõõvisid

eesti rahvalt täielikult igasugused poliitilised õigused. Hitleri dekreedid põhjal 17. juulist 1941 avaldas riigiminister Rosenberg 17. veebruaril 1942 seaduse eriliselt neile isikuile, kes ei kuulu saksa rahvusse, ja pani nende suhtes kehtima surmanuhtluse vähimategi väljaastumiste eest saksastamise vastu ning igasuguste vägivallategude eest saksa rahvusest isikute kallal.

Eestlastest tööliste ja teenistujate suhtes panid okupandid kehtima ihunuhtluse. 20. veebruaril 1942. a. raudteede valitsuse ametnik Riias Valk saatis Eesti raudteede valitsusele järgmise sisuga telegrammi: „Iga teenistusliku distsipliini rikkumist kohaliku rahvusse kuuluva teenistuja poolt, eriti aga töölt ärajäämist, tööle hilinemist, tööle ilmumist jooitud olekus, teenistuskäsu täitmatajätmist jne. tuleb nüüdsest alates karistada täie rangusega:

- a) esimesel korral 15 kepihoobiga paljale ihule,
- b) korduval juhtumel 20 kepihoobiga paljale ihule.”

12. jaanuaril 1942 asutas riigiminister Rosenberg „erikohtud”, mis koosnesid politseiohvitserist esimehena ja kahest talle alluvast politseinikust. Asjaajamiskorra määras kohus oma äranägemisel. Need „kohtud” mõistsid alati vaid surmaotsuseid ja konfiskeerisid varandusi. Teist karistust „kohtud” ei määranud. Edasikaebusi kohtuotsustele ei lubatud. Rosenbergi poolt loodud „kohtute” kõrval mõistis surmaotsuseid ka saksa poliitiline politsei ja viis nad täide samal päeval.

Tsiviil- ja kriminaal-asjade arutamiseks asutas kindralkomissar Litzmann kohalikud kohtud. Kohtunikke, prokuröre, kohtu-uurijaid, vangivalvureid, notareid ja advokaate kinnitas ametisse kõiki eranditult vaid isiklikult Litzmann ise.

Riigikomissar Lohse määrusega 18. augustist 1941. a. oli riigikeeleks Eestis kuulutatud saksa keel.

Et saavutada eesti rahva veelgi tõhusamat ekspluateerimist ja orjastamist, asutasid okupandid nõndanimetatud „Eesti omavalitsuse” isamaareetur Mäega eesotsas. 22. detsembril 1942 andis kindralkomissar Litzmann „Eesti omavalitsuse” direktorile Mäele loa avaldada määrusi ja nende juurde kuuluvaid instruksioone. See aga oli püüniseks, mida fašistid vajasid rahva petmiseks, tegelikult aga kõik määrused tulid saksa võimudelt Berliinist, Riist ja Tallinnast. Isegi nõndanimetatud „Eesti omavalitsuse” peadirektori Mäe vähimagi tähtsusega korraldused pidid olema kooskõlas vastavate saksa organitega. See „omavalitsus” oli sisuliselt Saksa kindralkomissariaadi all-

osakonnaks ja „omavalitsuse direktorid“ olid tegelikult saksa ametnikeks.

Saksa poliitilise politsei ja Eesti SD salajases aastaaruandes 1941. a. juulist kuni 30. juunini 1942 kirjeldatakse üksikasjaliselt, kuidas „Eesti omavalitsus“ oli isikulises, administratiivses ja majanduslikus suhtes allutatud Saksa kindralkomissariaadile Eestis.

Saksa kindralkomissari Litzmanni ja „Eesti omavalitsuse“ direktori Mäe vastastikuseist suhteist öeldakse selle salajase aruande peatükis „Poliitiline õigusetus“ sõna-sõnalt järgmist: „Suhteid Litzmanni ja Mäe vahel iseloomustavad Litzmanni, tema vaadete ja otsuste tingimusteta väline ja sisemine autoriteet ja Mäe väline ja sisemine tingimusteta alistumine.“

Aruande teises peatükis „Poliitika põhimõttelised küsimused idas“ seletatakse Mäe isiklikku alistumist Litzmannile eesti rahva orjastamise tarvidusega. Selles öeldakse, et Balti riikides peavad sakslased püüdma võita rahva poolehoidu. Selleks oli tarvis luua näilikkus, nagu annaksid sakslased vaid üldisi juhtnööre, tegelik maa valitsemine aga toimuks „kohaliku omavalitsuse“ kaudu eestlaste eneste poolt. „Eestlased ei taha, et neid ekspluateeriks sakslased, ent nad on nõus omaenda režiimi all end ise ekspluateerima.“

Fašistlik kindralkomissar Litzmann, luues eesti rahva ja tema riigi iseseisvuse näilikkust, tegelikult seletas oma kõnedes avalikult, et „iseseisvat Eesti riiki“ ei saa enam kunagi olema. Saksa valitsus, okupeerinud Eesti, Läti ja Leedu, püüdis orjastada nõukogude sotsialistlike vabariikide rahvad ja kindlustada oma ülemvõimu Balti merel.

Oma päevakäsus 15. augustist 1944 kirjutas Saksa 2. armeekorpusse ülem kindralleitnant Hasse: „Otseselt meie kodumaa väravail asetsev Balti tugiala kujutab endast ühendavat lüli Soomega ja on selleks vundamendiks, millel baseerub Euroopa põhjatiiva kaitse. Ta on Saksa ülemvõimu pandiks Balti merel.“

Saksa okupandid hävitasid eesti rahva kultuuri ja ajaloolisi mälestusesemeid

Olles muutnud Eesti Saksa asumaaks, ei võinud fašistlikud orjastajad jätta eesti rahvale ka tema kultuuri.

Esijoones asusid okupandid raamatukogude puhastamisele.

„Haridusdirektori“ salajase ringkirjaga 9. detsembrist 1941 anti käsk kõrvaldada raamatukogudest kõik nõukogude teosed 1917. kuni 1941. aastani ja eesti kirjandus 1940. kuni 1941. aastani. Peale selle kõrvaldati eranditult kõik järgmiste luuletajate ja kirjanike teosed: Alle, Antson, Barbarus, Hiir, Hint, Jakobson, Jürna, Kippel, Kärner, Raud, Semper, Tammlaan.

Eesti linnade väljakuul hakkasid leegitsema tuleriidad, muutes tuhaks eesti rahvusliku loomingu aardeid ja Euroopa rahvaste kirjanduse parimaid tooteid. Fašistlikku orjapõlve sattunud kirjanikel ja luuletajail oli keelatud oma teoseid avaldada. Paljud neist — Tammlaane, Sirge, Sütiste, Paulsoni, Antsoni, Saare, Kangro-Pooli, Adamsi, Rummo ja R. Tiituse heitsid fašistid koonduslaagrisse. Metsikult piinati vanglas surnuks andekas novellist Johannes Ruven.

Sama saatus tabas andekaid kunstnikke, kes ei tahtnud töötada sakslastele. Vanglas istusid: Gori, Kummits, Nõmmik, ja fašistlike timukate poolt tapeti Juhani, Liimand, Laigo.

Eestisse pole rahvuslike kunstnike ja kujurite maalinguid ja skulptuure peaaegu jäänudki. Sakslased vedasid Saksamaale üle 10 000 kunstiteose. Nad põletasid maha Eesti Rahvamuseumi, mis asetses Raadi mõisas Tartu lähedal.

Koonduslaagrisse ja vanglaisse heideti näitlejad Mürk, Sakk, Reining, E. Türk, M. Türk, Helt jt.; ei kannatanud välja puudusi ja surid Trilljärv, Sällik, Savi, dirigent-helilooja Kull, näitejuht P. Sepp; tapeti Aumere, Paris abikaasaga; lõpetasid elu enesetapmisega kunstnik ja dramaturg Muržak, Sakk.

Enne taganemist süütasid sakslased põlema teatrihooned Tartus („Vanemuine“), Narvas („Võitleja“), Viljandis („Ugala“) ja Pärnus („Endla“). Nad purustasid Eesti arhitektuuri ajaloolised mälestusmärgid: Narva linna keskosa koos majadega 17. sajandist, raekojaväljaku ülikauni ansambli ajalooliste hoonetega ja kahe kirikuga, Peeter Suure maja Narvas; sakslased lasksid õhku kaks ajaloolist kindlust Narvas — Rootsi kantsi ja Jaanilinna; Tartus nad purustasid 14. sajandil ehitatud Püha Johannese torni, Pärnus silmapaistva ajaloolise mälestusmärgi 14. sajandist — Nikolai kiriku.

Hitlerlased röövisid tühjaks ja osaliselt purustasid Tartu ülikooli, millel on enam kui 300-aastane kuulus minevik ja mis on vanim kõrgem õppeasutus Baltimaadel. Nad lasksid maha parimad esindajad professorite ja õppejõudude koosseisust, nende hulgas professorid A. Kliimani ja P. Ruubeli.

Hitlerlased purustasid Eestis tööstuskäitised

Viimasel aastal enne sõda arenes tööstus Eestis otse tormiliselt. Tohutut rahvamajanduslikku tähtsust omas põlevkivitööstus. 1941. aasta plaani järgi pidi põlevkivi toodetama mitu miljonit tonni. Põlevkivitööstus oli aluseks arenevale keemiatööstusele Eestis.

Saksa barbarid hävitasid põlevkivitööstuse käitised peaaegu täielikult. Nii võtsid sakslased Sillamäe utmistehasest maha kogu sisseade ja purustasid suurema osa tehase hoonest. Täielikult on purustatud Kohtla ja Kiviõli tehased.

Hitlerlased purustasid ka tööstuskäitised metallitööstuse alal: Tartus masinaehitus- ja metallitööstustehased, Narvas valutehase, Pärnus mootorihitustehase „Eesti Mootor“.

Tallinna suuremas masinaehitustehases „Ilmarine“ purustasid hitlerlased terasevalu-osakonna. Tartus röövisid nad telefonivabriku sisseade ja purustasid vabriku hooned.

Ehitusmaterjalitööstuse suuremaist käitistest tekitasid hitlerlased tõsiseid kahjustusi tsemendivabrikule „Punane Kunda“. Tellistehases „Punane Kivi“ Virumaal purustasid nad täielikult sisseade ja suurema osa ehitusi, samuti purustasid kõrgevärtuslike termo-isolatsioonimaterjalide vabriku „Eesti Diatomiit“.

Tallinna vineermööbli kombinaadis purustasid hitlerlased täielikult vineeri-, kuivatus-, tiseri- ja värvimisosakonna, samuti saeveski, kuna toormaterjali ning poolfabrikaatide tagavarad ja valmistooted põletati. Täielikult hävitasid nad ka Türi paberivabriku.

Fašistid muutsid varemeiks Narva puuvillavabriku „Kreenholmi Manufaktuur“. See oli tekstiiltööstuse hiiglane, milles juba enne Esimest Maaailmasõda oli umbes pool miljonit vartnat. Sakslased purustasid täielikult ka teised Narva tekstiilkäitised: lina-, kalevi- ja siidikudumisvabrikud.

Toiduainetetööstuse käitistest hävitasid fašistid Tallinnas täielikult suurema teraviljakombinaadi „Põhja Veski“ ja kompvektivabriku „Kvaliteet“.

Linnade kommunaalmajanduse purustamine

Saksa fašistlikud röövvalutajad põletasid ja purustasid Eesti linnades 9200 maja. Eriti suured purustused toimusid Narvas 4. tankigrenaderide brigaadi „Nederland“ komandöri kindralleitnant Wagneri käsul.

Narvas säilis 3500 majast ainult 174 ja needki vajavad põhjalikumat remonti. Tartus on 5083 majast purustatud 2432 maja. Tallinnas purustasid sakslased 1885 maja.

Saksa fašistlikud röövvalutajad kavatsesid muuta Eesti pealinna rusuhunnikuks. Pärast Tallinna vallutamist avastati linnas 75 mineeritud kohta ja võeti välja 100 tonni lõhkeaineid ning fugasse. Toompea all avastati mineeritud maa-alused käigud, kusjuures ühes nendest oli 12 tonni lõhkeaineid.

Suurt kahju tekitasid hitlerlased linnade kommunaalettevõttele. 120 võõrastemajast ja sissesõiduhoovist purustasid nad 60. Tartus näiteks on 11 võõrastemajast säilinud ainult kaks. Elektriijaama endisest 71 000 kilovatt-tunni võimsusest on järel umbes 11 000 kWh.

Põgenemisel Eestist kavatsesid hitlerlased purustada kõik elektrijaamad. Ometi ei õnnestunud neil seda teha. Punaarmee lähenemisel asusid mõnede elektrijaamade töölised relvaga käes ühiskonna omandi kaitsmisele. Tallinna elektrijaama tulid saksa õhkulaskmiskomandod neli korda, kuid läksid alati tagasi, leides eest töölistest koosneva relvastatud kaitse. Seejärel avasid hitlerlased elektrijaamale sadamas olevailt sõjalaevadelt tule. Relvaga käes õnnestus töölistel päästa ka Tallinna veevärk ja gaasivabrik.

Arstlik-profülaktiliste asutuste purustamine hitlerlaste poolt

Õitsva Eesti muutsid hitlerlased nakkushaiguste taimelavaks. Elanikkonnas levisid enneolematul määral tähniline soetõbi, düsenteeria, difteeria ja teised haigused. Saksa ametlike andmete järgi oli 1943. ja 1944. a. kuue kuu jooksul registreeritud 3476 tähnilise soetõve juhtumit ja 7950 difteeria juhtumit. Saksa okupatsiooni kestel levisid elanikkonnas ennenägematus ulatuses sügelised ja täid.

Okupatsioonivõimud ei eraldanud nakkushaigeid haiglasse ega osutanud elanikkonnale meditsiinilist abi. Nad tühistasid linnade vesivarustusallikate kaitse, — veelgi enam — nad ehtasid, rikkudes vesivarustuskaitse algelisemaid nõudeid, Tallinna vesivarustusallika Ülemiste järve kaldale hobustallid ja lahtised välitüüpi käimlad tööpataljoni jaoks.

Arstlik-profülaktiliste asutuste hooneid kasutasid saksa fašistlikud röövvalutajad ladudeks ja sõdurite kasarmuiks või

põletasid ning purustasid nad. Tallinnas hävitasid nad lastehaigla, laste polikliiniku, apteegilao, kolm apteeki, kolm sanitaar-hügieenilist kauplust, kolm emade ja laste nõuandlat. Linna keskhaiglas purustasid nad kuus hoonet, nakkushaiglas ühe hoone. Hitlerlased on röövinud kõigi Tallinna arstlik-profülaktiliste asutuste sisseseade, inventari, arstimid ja aparaadid.

Tartus on sakslased purustanud esimese ja teise linna-haigla, 6 apteeki, vesiravila ja laste polikliiniku. Pärnus on purustatud polikliinik, kopsuhaigete ambulatoorium ja sünnitushaigla, Narvas kõik arstlik-profülaktilised asutused, nende hulgas kaheksa apteeki, polikliinik ja sanitaar-epidemioloogiline jaam.

Hitlerlaste röövtöö maarahva hulgas

Saksa röövvallutajad riisusid Eesti maaelanikkonda lakka-matult. Riisumine toimus mitmesuguste põllumajandus-saaduste sundvõtmise näol. Sakslaste poolt määratud põllumajandussaaduste sundnormid olid tohutud. Talupoeg Peeter Rebane Harjumaalt Hageri vallast teatas, et 1942.—1943. a. oli tema majapidamisele määratud lihanorm 900 kilogrammi. Lihanormi täitmata jätmise eest on Peeter Rebaselt ära võetud kaks lehma. Normide täitmiseega hilinemise eest karistati talupoegi ka rahatrahvi ja vangistusega.

Maa, mille 1940. aastal Nõukogude võimud andsid talupoegadele-kehvikutele, üldpinnaga 404 000 ha, võtsid sakslased ära. Nad sundisid talupoegi maksma mitte ainult vanu maa-võlgu, vaid tasuma ka need laenud, mis olid antud talupoegadele Nõukogude võimu poolt.

Sakslaste kiskjaliku võimutsemise ja talupoegade pöörase ekspluateerimise tulemusena langes talumajandus Eestis järjekindlalt. Võrreldes 1941. aastaga vähenes teravilja külvipind 1944. aastal 35 protsenti, sama aja jooksul vähenes kartuli külvipind 31 protsenti, lina külvipind 64 protsenti.

Külvipindade vähenemist ja viljasaagi alanemist võib märgata ka kõigil teravilja, tehniliste ja loomatoidu kultuuride aladel. Võrreldes 1939. aasta külvipinnaga, oli külvipinna üldine vähenemine 1943. aastal 170 234 ha.

Saksa okupatsiooni aastate jooksul on hävitatud 35 000 ha metsa, mis puiduks ümberarvestatuna on 3 500 000 kantmeetrit.

Sakslased võtsid talupoegadelt ja ajasid Saksamaale 107 000 hobust, 31 000 lehma, 214 000 siga ja 790 000 kodulindu. Nad röövivad 50 000 mesilasperet.

Nõukogude võimu ajal organiseeriti Eestis 25 masina-traktoriijaama, mille kogupark oli 350 lüliktraktorit. Sakslased purustasid ja riisusid need jaamad tühjaks. Nad vedasid Saksamaale 236 traktorit, 151 viiesahalist atra, 22 uudismaakünni- atra, 30 kändude juurimise atra ja üle 500 muu põllutöomasina. Suurt kahju tekitasid hitlerlased hobu-masinriistade laenus- punktidele. Nad viisid jaamadest ära 1700 hobust ja purustasid ning röövivad 2474 mitmesugust põllutöomasinat.

Hitlerlased võtsid ära 1000 isiklikult talupoegadele kuulu- nud rehepeksumasinat, 600 rehepeksumootorit, 700 lokomo- biili, 350 traktorit ja 24 781 muud põllutöomasinat.

Raskeimat kahju tekitasid fašistid põllumajandusele Viru- maal. Selles maakonnas põletasid nad 2566 elamut ja muud taluhoonet. Täielikult hävitasid nad põllumajanduse Narva, Piiri, Raja, Alutaguse, Vaivara ja Vasknarva vallas.

Hitlerlased hävitasid rahulikke Nõukogude kodanikke ja sõjavange

Saksa fašistlikud anastajad katsid nende poolt vallutatud Eesti maa-ala tiheda koonduslaagrite, vanglate ja gestapo pii- nakambrite võrguga. Nad hävitasid armutult rahulikke koda- nikke ja sõjavange. Laagrite ülemarsti ~~SS~~-obersturmführer von Bodmanni igakuiste aruannete põhjal oli 1. veebruariks 1944 Eestis üle 20 laagri. Ainuüksi neljas laagris — Eredal, Kiviõlis, Vaivaras ja Kloogal — hoiti 1944. a. veebruaris kinni üle 6000 vangi.

Vangistatud Nõukogude kodanikele anti laagreis numbrid ja kaotati nimed. Neid peksti nagaikade ning raudkeppidega, neid kasutati üle jõu käivail töödel. Töid juhtis organisat- sioon Todt. Tööpäeva pikkuseks oli 16—18 tundi. Normi mitte- täitmise eest jäeti vangid toiduta, peksti neid julmalt või lasti maha. Et varjata oma roimade jälgi, põletasid sakslased tape- tute laibad tuleriitadel, põlemata jäänud kondid aga pihustati ja pilluti koos tuhaga laiali.

Punaarmee surve all taganedes hakkasid sakslased kibekii- resti koonduslaagreid likvideerima, kusjuures enamik vange lasti maha.

44 km kaugusel Tallinnast edela pool, Klooga aedlinna suvituskohas, rajasid saksa okupandid 1943. a. septembris organisatsiooni Todt koonduslaagri. Soost ja vanusest hoolimata alistati vahistatud laagris sunnitöö režiimile. Igale vangile anti number. Põgenemiste vältimiseks aeti naistel pead üleni paljaks, meestel aga vaid riba laubalt kuni kuklani. Vange, nende hulgas ka lapsi, sunniti töötama 12—15 tundi päevas.

Iga päev leidsid laagris aset avalikud vangide peksmised selleks eriliselt ehitatud pinkidel. Pealeselle jäeti neid vähimagi eksimuse korral söömata kaheks ööpäevaks, seoti suure külmega 2—3 tunniks posti külge. Mõnitavalt ja irvitavalt kohtlesid vangistatuid mitte ainult nende ~~meestest~~ valvurid, vaid ka laagri administratsioon ja saksa arstid. Saksa arst Bothmann peksis oma käega läbi kaks vangistatut — arst Salkinsohni ja arst Getzovi. Pealeselle on Bothmann süstemaatiliselt mürgitanud haigestunud vange, pritsides neile naha alla mürki (evipani). Laagri sanitar unterscharführer Genth raius kirvega surnuks 23 elatanud vangi. Tunnistaja I. M. Ratner tunnistas: „1944. a. veebruaris sündis Klooga laagris kaks last, mõlemad heideti elusaina kütteruumi ahju ja põletati ära. Ma ise nägin, kuidas lapsi põletati. 1944. a. mais sündis laagris kolmas laps, selle kägistas kohe surnuks unterscharführer Bahr.”

19. septembril 1944 asusid sakslased Klooga laagri likvideerimisele. Laagri juht unterscharführer Schwarze ja kantseleiülem hauptscharführer Max Dahlmann valisid vangide hulgast kolmsada inimest ja panid need tassima puid lagendikule metsas, teised seitsesada aga pandi ehitama tuleriitu. Kui need olid valmis, alustasid saksa timukad massilist vangistatute mahalaskmist. Esmajärjekorras lasti maha puude toojad ja riitade tegijad, seejärel ka ülejäänud. Mahalaskmine toimus järgmiselt: valmisehitatud riitadele sundisid sakslased politsei SD-komando relvade jõul vangistatuid pikali heitma näoga allapoole ja kõmmutasid nad siis maha automaatidest ning püstoleist. Mahalastud põletati riitadel. Klooga laagris hävitati 19. septembril 1944 ligi kaks tuhat inimest.

1944. a. augustis on sakslased Tallinna Metsakalmistu piirkonnas maha lasknud rahulikke kodanikke, keda nad vedasid kohale 25—30 inimese kaupa. Ka need laibad põletati tuleriitadel. Kohalikele elanikele oli lähenemine sellele kohale kategeooriliselt keelatud ettekäändel, et siin toimetatakse katsetusi „uue sõjatehnikaga”. 8. augustist 1944 kuni 19. septembrini 1944

on Tallinna Metsakalmistul maha lastud ja ära põletatud üle tuhande inimese.

Uheks inimeste massilise hävitamise kohaks olid sakslased valinud lohu Kalevi-Liiva küngaste vahel, viie kilomeetri kaugusel Kaberneemest, Kuusalu vallas Harju maakonnas. 1942. a. teatasid sakslased kohalikele elanikele, et tähendatud küngaste piirkonnas sooritatakse kaitsetöid ja eraisikute ilmumine sellesse piirkonda on kõvasti keelatud.

1942. a. juulis toimetasid hitlerlased kahe raudtee-ešeloniga Raasiku jaama 3000 inimest, viisid nad siis autobustel Kalevi-Liiva küngaste juurde ja tulistasid seal surnuks. Edasi kogu 1943. ja 1944. a. jooksul vedasid hitlerlased nende küngaste juurde autobustel uusi rahulikke kodanike rühmi ja tulistasid nad surnuks.

Juurdlusega on kindlaks tehtud, et Kalevi-Liiva küngaste piirkonnas on fašistid hävitanud üle 5000 inimese. Et oma roimade jälgi varjata, alustasid sakslased 1944. aasta algusest peale mahalastute laipade väljakaevamist ja nende ärapõletamist. Mitte-ärapõlenud kondid aga pihustati ja kaevati koos tuhaga maa sisse või pilluti laiali.

Kivisöökaevanduses Kiviõli töölisasulas Viru maakonnas asutasid sakslased kolm koonduslaagrit. Neis laagreis peeti kinni kuni 9000 vangistatud rahulikku elanikku. Kõiki neid kasutati põlevkivi väljakaevamise töödel. Normide mittetäitmise eest peksti vange kumminuiadega, jäeti 5—6 päevaks toiduta, heideti kaevanduse kaevudesse, mis olid vett täis. Vähi-magi eksimuse eest lasti vange maha.

Tunnistaja M. F. Vihula tunnistas: „Minu mees Juhan Vihula töötas 15 aastat kaevurina Kiviõlis. Niipea kui sakslased meile tulid, areteeriti ta, 27. augustil 1941. a. aga lasti maha. Temaga koos lasti maha veel 700 kaevurit, nende hulgas Salusoo, Klampe, Koose, Koppel, Normak, Alferov, Mägi.”

Narvas olid saksa fašistlikud anastajad asutanud rahulike kodanike ja sõjavangide jaoks seitse laagrit. Laagri alla võtsid sakslased eesti algkoolihoone, linavabriku maja, vene klubi ja „punased kasarmud”. Laagreis viibis alatasa kümneid tuhandeid inimesi. Ainuüksi Nõukogude sõjavangide laagris, mis oli paigutatud „punaseisse kasarmuisse”, viibis pidevalt 15 000—20 000 inimest. Hitlerlased lasksid vange süstemaatiliselt maha. Piinatute laibad, aga mõnikord ka elusad inimesed nad põletasid ära linavabriku katlamaja kütteahjudes, matsid

maa sisse metsas Popovka küla taga või kaevikusse „punaste kasarmute“ taga.

Eriline uurimiskomisjon tegi kindlaks, et kolme aasta jooksul on hitlerlased Narvas hävitanud ligi 30 000 rahulikku kodanikku ja Nõukogude sõjavangi. 8000 Nõukogude inimest on nad hävitanud Viru maakonna laagreis: Kuremäel, Viivikonas, Kohtla-Järvel, Auveres, Jõhvis, Kukrusel, Permis, Goldfieldsis, Eredal, Sondas, Aseris ja Kundas.

Ühes Ereda asunduse laagris viibinud endine vang M. S. Gordon tunnistas: „1944. a. aprillis paigutati mind koos 150 teise vangiga Ereda laagrisse. Laagri ülemaks oli tollal sakslane Schniebel. See laager oli jagatud kaheks, ühes pooles asusid terved, teises haiged. Surevus laagris ulatus 20—30 inimeseni päevas. Haigetele arstiabi ei antud. Sakslasest sanitar Glinger peksis haigeid jalutuskepiga surnuks.“

Erilise julmuse poolest oli laagris kuulus **W**-vägede jefreitor sakslane Scharväter. Endine Jõhvi laagri vang D. S. Hamburg tunnistas: „Meie laagrisse saabumisel 1943. a. detsembris teatas jefreitor Scharväter, et temal haigeid ei ole, ja kohe esimesel päeval laskis ta kaks haiget maha, laibad aga põletas ära saevabriku ahjudes. Veidi hiljem Scharväter laskas maha veel kaks tüüfusse haigestunut.“

Saksa timukad vastutusele

Erakorraline Riiklik Komisjon loeb kõigi kuritegude, kultuursete ning materiaalsete väärtuste purustamise ja riisumiste eest vastutavaks hitlerlikku valitsust, Saksa vägede ülemjuhatast, aga ka roimade konkreetseid organiseerijaid ja täideviijaid: kindralfeldmarssal von Leeb, kindralfeldmarssal von Küchler, kindralkolonel Model, kindralkolonel Lindemann, jalaväekindral Friesner, kindralkolonel Schörner, saksa kindralkomissar obergruppenführer Karl Litzmann, „Narva“ väekoondise ülemjuhataja jalaväekindral Grasser, 3. Saksa tankikorpuse komandör jalaväe **W**-kindral Steiner, 4. tanki grenaderibrigaadi „Nederland“ komandör kindralleitnant Wagner, 11. tanki-grenaderidiviisi „Nederland“ komandör kindralmajor Ziegler, gruppenführer Aster, standartenführer Mentzel, standartenführer prints von Hohenlohe, Saksa julgeolekupolitsei ülem

SD-obersturmbannführer dr. Sandberger, tema asetäitja sturmbannführer Geissler, standartenführer Böcking, standartenführer Lothar Bombe, Tartu piirkonnakomissar von Meenen, kõigi laagrite tööde juht Eestis — hauptsturmbannführer Schwarze, laagrite ülemarst dr. Bodmann, Klooga laagri ülem Werle ja teised isikud, keda on käesolevas teadaandes mainitud.

A K T

SAKSLASTE METSIKUSTE KOHTA KLOOGA KOONDUSLAAGRIS

Eesti vabariiklik komisjon saksa fašistlike vallutajate ja nende käsilaste roimade kindlakstegemiseks ja uurimiseks moodustas erikomisjoni sakslaste metsikuste uurimiseks, mis nad toime panid Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis Harjumaal Klooga koonduslaagris. See komisjon, koosseisus: komisjoni esimees ENSV kohtu rahvakomissar Aleksander Jõ e ä ä r, komisjoni liikmed: ENSV prokuröri asetäitja Ernst U d r a s, EK(b)P Harjumaa komitee sekretär Adolf P ä s s, ENSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi nakkushaiguste vastu võitlemise valitsuse juhataja dr. Voldemar S a u l i n, Tallinna linna raviasutuste inspektor dr. Hans M ä n n i k, RJRK 2. osakonna ülema asetäitja Johannes K i v i, Tallinna Oleviste koguduse õpetaja Hugo P ä r n o, Tallinna Siimeoni koguduse ülempreester Joann B o g o j a v l e n s k i ja Eesti NSV rahvanäitleja Ants L a u t e r, — juurdles roimi, mis sakslaste poolt Klooga koonduslaagris toime pandud, ning tegi kindlaks tunnistajate ülekuulamise, kohtulik-arstliku ja paikliku ülevaatuse läbi järgmised asjaolud:

Kolmeaastase okupatsiooni kestusel asutasid sakslased ja nende eestlastest käsilased Eesti NSV territooriumil laialdase koonduslaagrite võrgu, mille arv kuni 1944. a. alguseni järjekindlalt suurenes, ulatudes kuni kahekümneni. Kinnipeetavaid kasutati rasketeks füüsilisteks töödeks kaevandustes, metsatööl jne. Olukord oli kõigis neis laagreis enam-vähem ühesugune.

Klooga koonduslaagris valitsenud tingimuste kohta seletavad tunnistajad järgmist:

1. Piinamised, peksmised ja tapmised olid Klooga koon-
duslaagris harilik nähtus. Kinnipeetavate kohta oli keelatud
tarvitada nende nimesid ja perekonnanimesid ning neid kut-
suti ainult neile antud numbrite järgi. Neid piinati ennekõike
ülejäukäivate töönormidega, mida nad 12-tunnilise tööpäevaga
kuidagi ei suutnud täita, ning selle tõttu tuli enamikul töötada
kuni 16—18 tundi päevas.

Viletsa toitlustamise ja ülejäukäiva töö tõttu olid vangid
äärmiselt kurnatud ning nende kehad paistetasid. Elamistingi-
mused olid väga ebatervislikud. Säilinud saksa ametlike doku-
mentide järgi ulatus suremus kuni 10 % kuus. Koonduslaagrite
peaarst Bodmann põhjendab seda oma seletuskirjas „keha-
vigastustega“ ja halbade tervishoidlike oludega.

„Kehavigastusi“, mis põhjustasid rohkearvulist suremust,
tekitasid kinnipeetavaile tööde juhatajad — saksa sõjaväe-
lased: ülevaatajad, šahtmeistrid, truppenführerid jne., kellel oli
piiramata võim kinnipeetavate üle. Viimaseid peksti rusika-
tega, jalgadega, keppidega, rauatükkidega jne., nii et selle
tagajärjel tekkis isegi roidemurdeid. „Tähtsamate“ eksimuste
eest aga, nagu viletsa töö, tööajal puhkamise või ülemuse ees
mütsi mitte küllalt kiiresti mahavõtmise eest karistati kinni-
peetavaid toidu äravõtmisega kuni kahe päevani ja 25—75
nuudihoobiga. Peksupink lasti valmistada kinnipeetavail endil.
Selle pingi jälgade külge seoti pekstav rihmadega jalgupidi
kinni, siis heitis ta kõhuli pingile, selle ümbert kätega kinni
võttes, mis siis pingi all kokku seoti. Seejärel istus üks saks-
lane pekstava kaelale ja teine hakkas peksuma. Kinnipeetavaid
sunniti kas valjusti lugema hoopide arvu või kõvasti kisen-
dama. Kes peksu ajal vaikis, seda peksti seni, kuni ta karjuma
hakkas. Peksti veriseks, kuid pärast peksu sunniti tingimata
tööle minema.

Haupttruppenführer Kurt Stache erilõbuks oli koera ässi-
tamine kinnipeetavate kallale. Koer kargas kinnipeetava kal-
lale, rebis tema riided puruks, paiskas jalust maha, haaras teda
hammastega kõrist. Tunnistaja Ratneril lõi laagri asjaajaja
unterscharführer Schwarze rusikaga hamba välja. Järgmisel
päeval anti insener Ratnerile veel 25 nuudihoopi.

Haiglasse võeti vastu ainult neid, kellel palavik ulatus üle
38°. Haigete arv haiglas ei tohtinud aga ulatuda üle kaheksa.
Kes üle selle normi haiglasse sattus, need surmati vahendi
„evipan“ süstimisega haige veresoontesse.

Laagri piirkonnast ilma loata lahkumise eest lasti maha. Lastesünnitamine oli laagris kõvasti keelatud. Kui aga keelu peale vaatamata lapsi sündis, surmas need laagri sanitar unterscharführer Bahr.

Mahalaskmisest pääsenud tunnistaja Ratner seletas: „Veebruaris 1944 sündis laagris kaks last. Mõlemad lapsed visati elusalt küdevasse ahju ja põletati. Mina nägin oma silmadega laste põletamise fakti. Mais 1944 sündis laagris kolmas laps. Selle kägistas kohe pärast sündimist unterscharführer Bahr.”

2. Kinnipeetavate massiline mahalaskmine 19. septembril 1944

1944. a. Punaarmee pealetungi surve taganedes likvideerisid sakslased oma koonduslaagrid ning hävitasid neis kinnipeetavad.

Neil jätkus algul aega, et põletada oma ohvrite laibad, peenedada nende kondid ja pillata tuhk põldudele ning laantesse. Klooga koonduslaager likvideeriti aga viimsena ja säärase kiirustamisega, et kuigi siia olid kogunenud kõigi likvideeritud laagrite timukad, ei jõudnud nad jälgi kaotada ning jätsid kohale asitõendid tuleasemete ja poolenisti põlenud laipade näol, jätsid maha palju tunnistajaid kinnipeetavate hulgast, kel läks korda endid ära peita massimõrva hetkel.

Paikliku ülevaatusega ja ülekuulatud tunnistajate seletustega on üksikasjadeni välja selgitatud Klooga koonduslaagris sakslaste poolt 19. sept. 1944 toimepandud jälgi veretöö pilt.

Kell 5 hommikul koguti kõik kinnipeetavad, nagu harilikult, laagripplatsile, kus laagriülem neile ametlikult teatas, et nad Saksamaale evakueeritakse. Nende hulgast valiti välja 301 füüsiliselt kõige tugevamat ja tervemat meest „Saksamaale saatmise” eeltööde tegemiseks.

Tegelikult seisnes ettevalmistus „evakueerimiseks” selles, et kanti puid ühe kilomeetri kaugusele metsaveerele tuleriitade püstitamiseks, kus kinnipeetavad hiljem ära põletati. Kinnipeetavaid sunniti ridastikku püstitama neli tuleriita $6 \times 6,5$ meetrit igaüks, 4 meetri kaugusel üksteisest.

Kui riidad valmis said, asusid sakslased kinnipeetavate massilisele mahalaskmisele. Kõigepealt lasti maha puude kandjad ja tuleriitade ehitajad. Mahalaskmine sündis järgmiselt:

sakslased SD-politseikomandosid sundisid sõjariistade ähvardusel kinnipeetavaid endid puudele asetama, näoga allapoole, ja selles asendis tulistati neid kuklasse automaatidest ja püstolitest. Inimesed asetati külge külje kõrvale, kogu riida ulatuses. Kui kogu riit mahalastutega oli kaetud, laoti nende peale kiht puuhalge, kuhu peale jälle ükshaaval asetati elavad inimesed, kes samuti tapeti. Laipade teisele kihile laoti jälle kiht puuhalge, kuhu jällegi asetati uus kiht inimesi, kes samuti surmati. Kui tuleriitu ehitanud kinnipeetavad olid surmatud, toodi laagrist riitade juurde uued grupid kinnipeetavaid, 30—50 inimest igaühes, kes samuti 3 kuni 4 kihis laoti tuleriitadele ja maha lasti. Esimeses järjekorras lasti maha mehed, siis naised. Samadel tuleriitadel surmati ka kõik haiged, kes viibisid laagri haiglās, ühes arstliku personaaliga kinnipeetavate hulgast. Ära põletati kolm tuleriita, Neljas jäi kasutamata, nähtavasti kiire taganemise tõttu.

Samal ajal, kui kinnipeetavaid tuleriitadel surnuks lasti, tapeti neid ka ehitusel olevas puuhoones, pindalaga 8×18 meetrit, mis asetseb laagrist 200 meetri kaugusel. Selle hoone juurde toodi kinnipeetavaid samuti 30- kuni 50-inimeselistes rühmades ja käsutati pikali heitma, nagu vastu maad. Neist rühmadest viisid siis sakslased inimesi ükshaaval hoonesse, kus nad sunniti põrandale pikali ritta heitma, nagu allapoole, ja lasuga kuklasse surmati. Nii tapeti inimesi selles hoones mitmes üksteise peal asetsevas kihis.

Pärast mahalaskmise lõppu kella 10—11 ajal õhtul valati laibad riitadel ja hoones naftaga üle ning süüdati põlema.

Sel ajal, kui tuleriidad ja hooned mahalastutega juba põlesid, toodi laagrisse Tallinna vanglast veel grupp eesti ja vene rahvusest poliitilisi vange, kokku 73 inimest, kes sakslaste poolt maha lasti laagri ühiselamu alumisel korral.

Nendega koos lasti maha veel 6 Klooga koonduslaagris kinnipeetavat, kellel ei läinud korda ennast peita. Kokku lasti ühiselamus maha 79 inimest, nende hulgas üks kolme kuu vanune rinnalaps ühes oma noore emaga.

Riitadelt põgenemise katsel lasti maha 18 inimest, kelle laibad leiti 5—200 meetri kaugusel riitadest.

Tunnistajate seletustega on tõendatud, et mahalaskmisel kõik kinnipeetavad surma ei saanud. Mitmed neist osutusid ainult haavatuiks ja tuleriitadel säilinud laipade arstlikul ülevaatusel selgus, et mõned olid põletatud elusalt.

Et tuleriitadel ja hoones osa inimesi elusalt ära põles, see selgub ka ülekuulatud, tapmispaiga läheduses viibinud tunnistajate Jalase, Trillo ja Sinipalu seletustest, kes tõendasid, et põlevatelt tuleriitadelt ja hoonest kuuldus inimeste kisendamist ja oigeid.

Kes põlesid tuleriitadel?

Tunnistajate seletuste ja osaliselt säilinud kartoteegi andmeil oli 26. juunil 1944 laagris kinnipeetavate 2330 juudi, leedulase, eestlase, venelase ja poolaka, meeste, naiste ja alaealiste seas 13—70 aasta vanuses inimesi 47 elukutse alalt, näiteks 33 arsti, 9 inseneri, 2 agronomi, 15 mehaanikut, 6 raamatupidajat, 37 meditsiinõde, 11 apteekrit, 39 juukselõikajat, 25 pesunaist, 147 tiserit, 263 kuduajat, 651 rätsepat jne. Silmapaistvamad neist olid: doktor Pomerants, tuntud Vilno sisehaiguste arst, doktor Salkinsohn, tuntud Vilno kirurg, doktor Feldstein, Vilno arst-stomatoloog, doktor Schwarz-Seldovitsch, eriteadlane nahahaiguste alal, doktorid Schapiro, Halzmann, Pogscher, Levin, Romm, Bernstein, Schmuschkovitsch, naisarstid Marschalkovitsch ja Katz, rohuteadlane magister Frunkin.

Kokku tapeti Klooga koonduslaagris 19. septembril 1944 umbes 2000 inimest.

Roimasüüdlased

Selle ennekuulmata metsiku roima eest kannavad peamist vastutust fašistliku Saksamaa valitsus ja selle valitsuse ametnikud Eestis kindralkomissar L i t z m a n n i ja „landesdirektor“ Hjalmar M ä e g a eesotsas, eriti aga järgmised isikud:

1) Eestis asetsevate koonduslaagrite Peavalitsuse ülem hauptsturmführer Brenneis,

2) koonduslaagrite peaarst Eestis obersturmführer Franz Bodmann,

3) Klooga koonduslaagri ülem unterscharführer Werle,

4) Klooga laagri asjaajaja unterscharführer Schwarze,

5) Klooga laagri kantseleiülem hauptscharführer Max Dahlmann,

6) Klooga laagri sanitaarala ülem unterscharführer Wilhelm Genth,

7) Klooga laagri majandusülem Oberscharführer Helbig,

8) haupttruppenführer Kurt Stache,

- 9) oberscharführer Fruhwirth,
10) unterscharführer Wilhelm Bahr.

Peale mainitud isikute võtsid vangide konvoeerimisest, valvamisest ja mahalaskmisest vahetult osa 50 sakslast SD-politseikomandost, kelle nimesid juurdlusel pole seni korda läinud kindlaks teha.

A. Jõeäär,

Erikomisjoni esimees
Eesti NSV kohtu rahvakomissar.

Komisjoni liikmed:

E. Udräs,

ENSV prokuröri aseäitja.

A. Päss,

EK(b)P Harjumaa komitee sekretär.

dr. V. Saulin,

ENSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi nakkushaiguste vastu võitlemise valitsuse juhataja.

dr. H. Männik,

Tallinna linna raviasutuste vaneminspektor.

J. Kivi,

RJRK 2. osakonna ülema asetäitja.

H. Pärno,

Tallinna Oleviste koguduse õpetaja.

J. Bogojavlenski,

Tallinna Siimeoni koguduse ülempreester.

A. Lauter,

Eesti NSV rahvanäitleja.

S I S U K O R D

	Lk.
Saksa fašistlikud timukad vastutusele	3
Saksa fašistlike röövvalutajate roimad Eestis	6
Saksa fašistlike röövvalutajate ja nende käsilaste kuritegude kindlakstegemise ja uurimise Erakorralise Riikliku Komisjoni teadaanne saksa fašistlike röövvalutajate kuritegudest Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis	9
Saksa okupandid hävitasid eesti rahva kultuuri ja ajaloolisi mälestusemeid	11
Hitlerlased purustasid Eestis tööstuskäitised	13
Linnade kommunaalmajanduse purustamine	13
Arstlik-profülaktiliste asutuste purustamine hitlerlaste poolt . . .	14
Hitlerlaste röövtöö maarahva hulgas	15
Akt sakslaste metsikuste kohta Klooga koonduslaagris	20
1. Piinamised, peksmised ja tapmised olid Klooga koonduslaagris harilik nähtus	21
2. Kinnipeetavate massiline mahalaskmine 19. septembril 1944 . .	22
Roimasüüdlased	24

MB 00351. Trükkimisele antud 3. I 45. Tell. nr. 822. Tiraaž 15 200. 1³/₄ tr.-pg.

Trükikoda „Ühiselu“, Tallinn

Hind 60 kop.

A
15646

...6335345

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00633534 5